

Cetatea Cavalerilor

Fondator: Col. r. Dr. Constantin MOȘINCAT
 Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de Clio
 Editura Tipo MC, Oradea-2020

Cartea Mea e și a Ta! ISSN 2734-6889 - ISSN-L 2734 - 6889

Un ziarist japonez în România la 1913

Prof. univ. Dr. Mircea POPA

Țară aflată în îndepărtatul Orient, Japonia a rămas multă vreme pentru români, ca și pentru majoritatea țărilor central și est europene, un fel de tărâm legendar, inaccesibil și fantast, din care ne veneau din când în când tot felul de știri sub formă de ciudățenii. Calendarele și almanahurile vremii inserau din când în când, la rubricile lor de noutăți, lucruri neobișnuite pentru europeni despre pitoreasca și exotica lume a Extremului Orient. Lucrurile au început să capete o turnură mai așezată după ce o româncă din Transilvania s-a încumetat, în 1901-1902, să călătorească în Japonia și să ne ofere câteva reportaje senzaționale despre această țară. Este vorba despre Otilia Cosmuța, fiică de protopop din Carei, care, după ce a făcut studii de pictură în Germania, la Munchen, are curajul să pornească în 1901 într-o călătorie în jurul lumii.

Căsătorită cu un medic cu oarecare dare de mână, având preocupări literare și artistice, moștenite din familie (tatăl său, protopoul Gh. Marchiș scria versuri și a redactat revista „Aurora română”), ea s-a simțit chemată să iasă din tipare închistate ale femeii românce din Transilvania, pentru emanciparea căreia a militat,

exprimându-și o opțiune care să dovedească curaj și largire de orizont. Îmbarcarea a avut loc pe 7 martie 1901, la Triest, iar faptul că urma să petreacă pe vas o perioadă mai lungă de timp n-a speriat-o deloc. Vasul s-a îndreptat spre canalul de Suez, traversând destul de repede strâmtoarea spre a ieși în mările sudului, de unde pe ruta Port Said – Bombay – Colombo – Calcutta – Singapore – Hong-Kong – Shanghai – Tokio, avea să ajungă în țara Micadoului, mult așteptată. Revenită acasă la sfârșitul anului 1902, ea a început să publice foiletoane cu însemnări și impresii de călătorie, care au atras un mare număr de cititori. Unele dintre ele au apărut în „Familia”, altele în „Lucefărul” și „Cosânzeana”, astfel încât cititorii obișnuiți ai foilor transilvănene au luat act de starea socială și moravurile locuitorilor de la Soare Răsare.

Colaborarea la „Lucefărul” a fost inaugurată printr-un număr special dedicat Japoniei, în care redactorul revistei, Octavian C. Tăslăuanu, făcea o prezentare generală a țării, iar cunoscutul poet ardelean Octavian Goga realiza o serie de traduceri din poezii japoneze Manzostru (*Iubirea mea* și *Nestatornica*) și din M.Ugeda (*La groapa iubitei*), toate acestea în nr.14-15 din 15 august 1904. În același număr, Otilia Cosmuța va începe seria relatărilor ei din Țara de la Soare Răsare, cu reportajele *Yokohama-Tokio* și *Despre arta japonezilor*, întreg numărul fiind însoțit de o serie de fotografii și imagini din Japonia, cum ar fi: *Intrare la un monument japonez renumit, Uliță din Yokohama, Templu budist din Yokohama, Doamna cosmuța în costum japonez, Copil pe o stradă din Yokohama, Întoarcerea de la câmp, Palanchin cumpărat la Kioto pentru Muzeul Național din Budapesta, Cameriera doamnei Cosmuța cosând costumuri japoneze, Stradă din Tokio și Poarta unui cimitir în Tokio*. Numărul respectiv conține și o

scurtă prezentare a activității literare și artistice a doamnei Otilia de Cosmutza, ceea ce dă și mai multă valoare numărului „japonez”, deoarece artista noastră ajunge mai apoi în Franța în postura de secretară a lui Anatole France și Rodin, împărtășind cititorilor aspecte din intimitatea acestora. Cunoștința ei apropiată cu Rodin a avut ca urmare faptul că i-a înlesnit compatriotului nostru, Constantin Brâncuși, perioada de ucenicie în atelierul lui Rodin, iar mai târziu că i-a adus-o ca model pe prietena sa Margit Pogany, căreia impetuosul sculptor i-a dat o formă artistică de mare esențializare și rafinament plastic.

Interesul pentru lumea japoneză s-a accentuat apoi cu timpul, mai ales după războiul ruso-japonez din 1907, care a adus în prim planul mass-mediei lumea Extremului Orient. Cert este că după această dată își face apariția în Transilvania și trupa de teatru a doamnei Hanako, artistă japoneză stabilită la Paris, prin intermediul cărora românii din Transilvania vor ajunge să cunoască pe viu modul în care se juca teatru în Japonia, precum și caracterul specific al acestuia. Doamna Hanaka a susținut mai multe spectacole, iar ele au fost foarte comentate și gustate de publicul românesc. Într-un anume fel, ea a pregătit terenul pentru sosirea acestui ziarist conferențiar care străbate orașele și se prezintă în fața apublicului foarte bine echipat, oferindu-i acestuia și imagini din lumea japoneză, ceea ce e demn de atenție.

Un eveniment cu totul ieșit din comun a avut loc în toamna anului 1913, când a trecut prin Transilvania spre București ziaristul japonez Shuho-Chiba, venit în mai multe țări din Europa spre a le cunoaște limba și obiceiurile. Și vasul care l-a adus l-a debarcat la Trieste, de unde s-a îndreptat spre Italia, apoi prin Viena și Budapesta a călătorit spre Țările Române, poate chiar în urma unei sugestii a Otiliei Cozmuța. Se pare că drumul spre Răsărit l-a făcut cu trenul, astfel că în decursul anului 1912, ia cunoștință de moravurile vieneze, de cele budapestane, apoi de cele clujene și brașovene.

Presa noastră a consemnat prezența sa în orașele din Transilvania, unde se pare că a ținut mai multe conferințe. Despre modul cum s-au desfășurat aceste conferințe găsim mai întâi o știre în revista „Cosânzeana” din Orăștie, unde, în numărul 19 din 19 mai ni se comentează *Conferințele ziaristului japonez*, arătându-ni-se cum se desfășoară acestea. Mai întâi aflăm faptul că după războiul ruso-japonez, mărimile administrative ale Japoniei au hotărât să trimită mai mulți ambasadori culturali în Europa, pentru a face schimb de cunoștințe și mai ales, pentru a prezenta celor interesați modul în care concep japonezii să trăiască, regulile morale și obiceiurile pe care le practică. E vorba de o ieșire din izolare și din secretism, după cum japonezii înșiși par a căuta răspunsuri la o serie de întrebări privind modul de viață al europenilor.

Aflăm astfel țelul instructiv pe care-l urmărește ziaristul japonez și foarte adesea contrastele și surprizele ce le-au așteptat în Europa. Chiar de la debarcare l-a surprins în Europa clima rece și nemiloasă, însoțită de un vânt aspru și tăios care l-a surprins imediat ce a pus piciorul pe uscat. Neplăcerea cea mai mare în această zonă europeană a fost frigul, el fiind obișnuit cu faptul că în Japonia în acele sezoane e primăvară, aerul cald și pomii în floare, pe când aici a fost întâmpinat cu un vânt aspru și tăios, la care nu se aștepta.

Ieșind pengru întâia dată la restaurant pentru a mânca, a fost surprins de un domn în frac care s-a îndreptat înspre masa lui. Japonezul a crezut că are de-a face cu un personaj din lumea bună care îi caută tovărășie. Ca atare l-a întâmpinat cu o plecăciune până la pământ și i-a servit țigarete din tabechera sa. Abia când lumea din jur a râs și-a dat seama de ridicolul situației și de lipsa cunoștințelor în materie de etichetă europeană.

Aceasi situație stânjenitoare i s-a întâmplat când a ieșit la plimbare cu una din fetele localului, o blondă înaltă, pentru care ar fi trebuit să folosească un scaun dacă ar fi dorit s-o sărute și care era să-l înăbușe cu parfumul ei folosit în cantități industriale.

Spre a evita astfel de întâmplări caraghioase, el oferă explicații despre relația dintre bărbat și femeie în Japonia, mai ales că a rămas uimit de faptul că europenii par a fi sclavii femeilor, peste tot ei acordându-le o întâietate pe care n-o crede cu nimic justificată. Astfel în autobus el a văzut bărbați care se ridică pentru a da locul lor doamnelor, pe când la ei acest lucru nu se întâmplă. Gestul e criticat, deoarece aceiași bărbați nu se ridică spre a oferi locul femeilor bătrâne, ci doar celor tinere și pline de farmec.

O altă legendă demontată este cea în legătură cu alimentația exclusivă pe bază de orez a niponilor, situație în care peste tot unde a fost invitat de europeni i-au servit orez în exces, pe când în realitate el preferă friptura. Toate aceste lucruri le aflăm dintr-un articol intitulat *Însemnările unui japonez*, apărut în revista „Cosânzeana” de la Orăștie, text pe care ziaristul japonez l-a destinat ziarelor

de pe continent, că astfel de informații el obișnuia să le comunice principalelor birouri de presă din principalele state europene.

Revista „Cosânzeana” ne vorbește despre aceste conferințe de cunoaștere reciprocă pe care el le-a ținut în diferite orașe, între care și în Brașov. Aflăm astfel că la 3 septembrie 1913, a ținut o conferință în fața publicului brașovean, gazeta de la Orășie oferindu-ne un fel de reportaj de la această întâlnire cu publicul, pe care o tratează ca o curiozitate a zilei. Iată pe scurt prezentarea conferinței: „Gazetarul nipon a vorbit miercuri seara despre Japonia. Însoțită de tablouri proiectate pe pânză despre viața și însușirile mult admiratului popor japonez, cu un Togo și cu alți bărbați luminați de renume mondial”. Conferențiarul, arată reporterul, a ținut să stabilească „raporturi familiare” cu publicul din sală, dând conferinței sale și un „colorit original, prezentându-se în costumul țării sale, un kimono negru, lung, peste un fel de vestă cenușie închisă, strânsă la mijloc de un șinor alb cu ciucure în față. Pe mânecile chimonoului și în față, în cele două părți, avea o semilună albă, cu câte un punct de asemenea alb, în locul unde se îmbină cele două coarne din emblema Casei dlui Chiba, care și d-sa – după cum ne-a spus -, aparține samurailor (nobililor) patriei sale. Dl. Chiba și-a început conferința scuzându-se că din cauza unei recente operații la gură, fapt care îl va împiedeca să nu poată oferi o dicție germană prea corectă, mai ales în rostirea consoanelor „w și r”, care vor fi rostite fără pretenții de mare corectitudine.

În evocarea pe care a făcut-o, el a arătat că statul nipon a fost necunoscut Europei timp de 2.500 de ani, contactul cu civilizația europeană făcându-se târziu și selectiv: „ne-am încărcat masa cu roadele civilizației europene și am luat din toate, păstrând ce ne convenea și aruncând restul”. Conferențiarul s-a ocupat în continuare de problema femeii în Japonia, problemă rezolvată o dată pentru totdeauna după căsătorie. Partea cea mai interesantă a conferinței a fost aceea în care a prezentat publicului o serie de proiectii, dovedind astfel că japonezii erau la curent cu tehnica și că au înțeles rolul ei în transmiterea de cunoștințe și captarea asistenței.

Filmul prezentat de Chiba conținea o serie de imagini ale unor locuri pitorești din Japonia, cât și a unor personalități, imagini care erau însoțite de explicațiile conferențiarului. Corespondentul scrie că a văzut „edificii interesante, parcuri admirabile care înconjurau templele japoneze”, serbarea crapilor și serbarea copiilor, „arătând, potrivit explicațiilor primite faptul că numărul copiilor dintr-o familie sunt indicați cu crapi”, oferind astfel elemente ale unor tradiții și particularități care au rămas prin veacuri.

Între personalitățile japoneze prezentate s-a numărat generalul Noghi și soția lui, iar dintre obiceiurile japoneze s-a stăruit asupra „serbării florilor de cireș”, care se ține în fiecare an în luna martie. Florile de cireș sau de prun se pun și la căsătoria tinerilor, dimpreună cu crenguțe de brad, pentru a insufla tinerilor răbdare, constanță și fidelitate, în familia japoneză bărbatul reprezentând monarhul, iar femeia parlamentul. În prezentarea sa, Chiba a stăruit și asupra limbii japoneze și a particularităților sale, aducând în discuție unele asemănări cu limbile europene, în special cu cea italiană și maghiară, furnizând în acest sens câteva exemple. Unul dintre aceste cuvinte privea cuvântul maghiar *nap=soare*, care ar fi asemănător cu unul de-al lor. Vorbitorul a trecut în revistă și alte asemănări pe care el le-a reținut, cum ar fi conformația geografică a Japoniei și cea a Italiei.

La dorința unor participanți, conferențiarul a repetat unele scene din film și s-a arătat dispus să stea de vorbă cu cei interesați, întrucât autorul articolului notează în final: „Dl. Chiba ne-ar fi putut spune încă multe și interesante, dacă ar fi avut timpul fizic necesar”. Conferința de care vorbeam a fost repetată aproape întocmai și la București, în seara zilei de 19 septembrie, când ziaristul nipon a vorbit publicului capitalei adunat în sala „Liedertafel”. Și aici s-a referit la tradițiile și obiceiurile japoneze, la modul în care japonezii venerază natura, amintind iarăși de asemănarea cu Italia. Autorul comentariului din „Universul” afirmă: „Pentru a ilustra această asemănare povestește că acum câțiva ani s-a cântat la opera din Tokio **Cavaleria rustică** a lui Mascagni, și că spectatorii, deși nu înțelegeau „vorbele”, limbajul scenic le-a fost familiar. În încheiere, el a vorbit despre virtutea japoneză, despre chimonoul specific purtat de femei dar și de bărbați, el venind îmbrăcat într-un asemenea chimonou, care a dat o notă de original conferinței.

O relatare mai amplă a conferinței ținută de Shuho Chiba, a fost semnată de Liviu P. Nasta în ziarul „Universul”(nr. 259 din 20 septembrie 1913), oferindu-ne câteva detalii în plus și punând accentul pe ideea unei mai bune cunoașteri dintre cele două țări. Desigur prezența conferențiarului japonez în lumea culturală a capitalei a stârnit interesul și altor publicații, șocate evident de exotismul stuației, astfel încât numărul celor care au inserat știri și informații este mereu în creștere în ziarele și revistele din capitala Românie.

Seria acestor întâlniri a culminat cu primirea sa de către Casa Regală a României, fapt care a avut loc în luna octombrie a aceluiași an. Modul în care a decurs prezența sa la palatul Peleş este descrisă chiar de ziaristul în chestiune și noi l-am luat dintr-un fel de reportaj sui-generis apărut în aceeași revistă „Cosânzeana” de la Orăștie. Aflăm astfel că japonezul a fost cu totul flatat de amabilitatea cu care a fost întâmpinat de regele nostru, care l-a găzduit cu o zi înainte în chiar palatul regal unde avea să-și prezinte expunerea. Mărturisind faptul că a doua zi dimineața l-a încercat un trac puternic, care i-a dispărut de îndată ce a avut în față figura majestuoasă și blândă a reginei Carmen Sylva, care, îndată ce a încheiat expunerea sa a fost chemat de regină să vină mai aproape și l-a întrebat o mulțime de lucruri, întreținându-se cu el asupra literaturii japoneze. Surpriza lui mare a fost atunci când regina i-a recitat o poezie japoneză, fapt cu totul neobișnuit pentru el, care nu se aștepta ca acest lucru să se producă aici. Mirarea a devenit și mai mare atunci când regina i-a mărturisit că e la curent cu ceea ce Lafcadio Hearn a scris despre Japonia și despre japonezi și i-a oferit un set de cinci tomuri din scrierile sale, însoțite de următoarea dedicație: „Viața noastră e o continuare”. La rândul său regele Carol I i-a mărturisit admirația lui pentru regalitatea japoneză și i-a oferit ordinul „Coroana României”, în semn de prețuire și de strângere a relațiilor cu țara de la Soare Răsare.

Ziaristul a fost impresionat și de faptul că la conferința sa a asistat și primul ministru, Titu Maiorescu, și câțiva oaspeți aleși. Reportajul se încheia cu constatarea: „Fericită țară cu astfel de domnitori!” ceea ce pentru ardelenii lipsiți de o dinastie proprie a însemnat foarte mult. Dat fiind faptul că astfel de vizitatori erau extrem de rari pe la noi, prezența unui ziarist japonez în România a fost socotită atât de cei de sus, cât și de cei de jos, drept un adevărat eveniment cultural. În felul ei, vizita unui ziarist japonez a reprezentat o adevărată premieră și a deschis într-un fel un interes sporit față de oamenii și de țara pe care Sucho Chiba a reprezentat-o atât de onorabil.

Suntem convinși că impresiile de călătorie pe care acest ziarist le-a publicat într-o serie de mari ziare europene a fost un moment de maxim interes, cu reverberații care depășesc simplul periplu românesc. Ar fi de căutat în presa japoneză ecouri ale acestor întâlniri cu publicul și cu oameni din structurile politice și culturale ale mai multor țări europene între care și cel românesc, pentru a întregi acest gest de mare temeritate a unui ziarist japonez într-o Europă a unor transformări și schimbări fundamentale. Mejlul său trebuie prețuit și onorat ca atare și presa românească și-a făcut și de data aceasta datoria într-un mod deschis și onorat. Aceasta cu atât mai mult, cu cât ziaristul nipon a promis că va scrie în presa din țara sa despre războiul balcanic care tocmai atunci se încheiase.